

duhovnik s trdo besedo in pričevanjem resnice.

Takšnega naslova knjiga zagotovo ne nosi po nakučju. Zgovorno nakazuje pomembno prisotnost očeta – duhovnega očeta, očeta voditelja v podobi duhovnika ter družinskega očeta, ki je fizično prisoten ter močan v zgledih in krepostih. Avtor romana Brian J. Gail je mož in oče sedmih otrok, trenutno pedagog in pisec, nekdanji pa univerzitetni in polprofesionalni športnik, oglaševalec, višji vodilni delavec, podjetnik in izvršni direktor. Že na samem začetku nas opozori, da je knjiga leposlovno delo – in ne posnetek resničnih dogodkov. A prav domišljija je tista, ki nas ujame v svet izven našega ter nas uči resnic o sebi in človeštvu. In avtor nas vabi na podobno potovanje in odkrivanje nadaljevanja začetih zgodb tudi v knjigah *Motherless* (Brez matere) in *Childless* (Brez otrok).

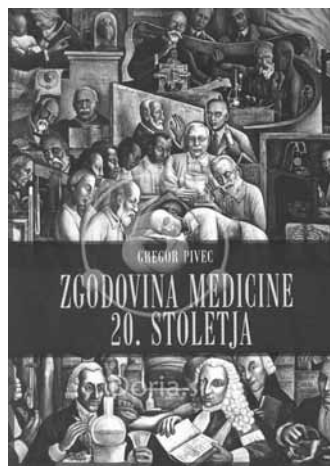
Roman sem prebirala z veseljem in zanimanjem, saj sta me pritegnila tako vsebina kot stil pisanja. Posamezne zgodbe so ločene s poglavji, a se tudi spretno prepletajo. Časovni preskoki so me včasih pustili zmedeno, a dodajajo knjigi svojo vrednost. Avtor bralcu namreč ne da vseh odgovorov, ki bi si jih želeli slišati; pusti, da vplete lastno domišljijo, izkušnje, razmišljanja in spoznanja, dvome in iskanja.

"Danes naš nebeški Gospod vam in meni zastavlja enako

vprašanje, ki ga je zastavil Petru pred skoraj dva tisoč leti. Sprašuje nas: Ali me boste tudi vi zapustili zaradi trdih besed?" Da bi le slišali več trdih besed. ... Želimo si trdih besed in potrebujemo jih. Ker le tako se bomo lahko odločili; le tako bomo vedeli, za kaj se borimo in zakaj bomo ostali.

Metka Jagodic

GREGOR PIVEC ZGODOVINA MEDICINE 20. STOLETJA



Leta 2011 je izšel drugi del knjige *Zgodovina medicine*, avtorja dr. Petra Borisova, z naslovom *Zgodovina medicine 20. stoletja*, ki jo je napisal dr. Gregor Pivec. In čeprav naj bi bil naslov sam dovolj zgovoren, je to daleč od tega, kajti v knjigi so na zelo izčrpen način predstavljene in opisane vse veje medicine, ki danes obstajajo, pri čemer si avtor ni dovolil, da bi izpustil ključne akterje posamezne stroke (npr. Zoro Janžekovič pri plastični kirurgiji). A poleg vsebine me je zanimalo tudi, kako bo dr. Pivcu sploh uspelo izvesti in predstaviti ta projekt. Dr. Gregor Pivec je namreč izsolani zdravnik, ki je specializiral iz splošne

kirurgije in bil pri tem nadvse uspešen. Poleg *Zgodovine medicine 20. stoletja* je napisal še knjigo o zgodovini Splošne bolnišnice Maribor (2003), zgodovino Zrkovc, Dogoš in Brezja (2003) ter zgodovino Gasilskega društva Zrkovci (2003), leta 2011 pa je zagovarjal doktorsko disertacijo iz zgodovine z naslovom *Razvoj bolnišnice Maribor od ustanovitve do druge svetovne vojne*. Pred seboj imamo torej popolnega in uspešnega naravoslovca, ki skuša napisati humanistično monografijo, kar pa je že zaradi obsega in pomembnosti snovi nadvse kompleksna in izjemno težka naloga. Knjiga trde vezave v formatu 265x190 mm obsega 17 poglavij na 471 straneh, na koncu pa je priložen še zemljevid vseh bolnišnic in bolnišničnih enot partizanov, Nemcev in Italijanov med drugo svetovno vojno.

V prvem poglavju *Hiter razvoj medicine* avtor govori predvsem o razvoju humane genetike in molekularne biologije. Pri tem je seveda izpostavil redovnika Gregorja Mendla in njegove poskuse z grahovimi zrnji, s katerimi je hotel ugotoviti, kako se lastnosti staršev dedujejo na potomce prve, druge in tretje generacije. Na podlagi teh ugotovitev so znanstveniki kasneje postavili tako imenovane tri Mendlove zakone o dedovanju lastnosti. Omenja se tudi kloniranje osebkov in s tem povezano prvo uspešno kloniranje ovce Dolly na

Škotskem leta 1997. V sklopu molekularne biologije se omenja razvoj odkritja nukleinskih kislin oziroma DNK in RNK ter raziskovalne metode omenjenih nukleinskih kislin. Naslednje poglavje z naslovom *Živi in neživi kužni delci* govori o razvoju virologije, pred tem pa je seveda na kratko opisana zgradba virusov. Predstavljena je zgodovina virologije, vakcinacije in kdo se je s tem najbolj ukvarjal (Rus Dimitrij Ivanovski). Od znanstvenikov sta omenjena tudi Wandel Satley in André Lwoff – prvi je opisal molekularno strukturo virusov, drugi pa njihov razmnoževalni cikel. Danes vemo, da so virusi sposobni razmnoževanja, zaradi prilagoditve na parazitski način življenja. Na kratko je opisana tudi "kuga 20. stoletja", to sta virus HIV in bolezen AIDS, zaradi katere letno umre več milijonov ljudi, večina v Afriki.

V ospredju tretjega poglavja je endokrinologija. To je veja medicine, ki se ukvarja z žlezami z notranjim izločanjem, to so ščitnica, hipofiza, nadledvična žleza idr. Pri tem je avtor posebej izpostavil hormon inzulin, ki je ključen za zdravljenje diabetesa, saj znižuje koncentracijo sladkorja v krvi, kortikosteroide za vnetja in histamin pri alergijah. Od znanstvenikov je najbolj pomemben endokrinolog Harvey Williams Cushing, po katerem se danes imenuje bolezen zaradi povečane količine kortizola v telesu (Cushingov

sindrom). V četrtem poglavju o kemoterapiji je zanimivo, da ne govori o obsevanju (kakor danes), temveč o zdravljenju z zdravili sintetskega (kemičnega) izvora. Pri tem je na prvo mesto postavil acetilsalicilno kislino, bolj znano kot aspirin, ki jo je prva izdelala tovarna Bayer pod vodstvom Felixa Hoffmanna. Opisan je tudi razvoj antibiotikov, ki jih je prvi po naključju odkril Alexander Fleming (penicilin), in zdravilo talidomid, ki je imelo skrajno negativen učinek na otroke, saj so se rodili brez okončin. V petem poglavju, ki nosi naslov *Pogled v telo*, je govora o razvoju medicinske radiologije. Za začetnika te veje velja fizik Wilhelm Conrad Röntgen s svojimi X-žarki, ki so omogočili prvi vpogled v notranjost človeka. Omenjen je tudi laser, ki se danes uporablja v oftalmologiji (pri odstopu mrežnice), ultrazvok v ginekologiji, prej pa v oboroženih silah, ter EEG (elektroencefalogram), EKG (elektrokardiogram), EMG (elektromiogram) in na koncu še naprave za merjenje krvnega tlaka. Šesto poglavje z naslovom *Bolnik in zdravnik* je precej obširno, saj govori o razvoju interne medicine in kirurgije. V sklopu interne medicine je opisan razvoj internističnih strok: kardiologija, gastroenterologija, nefrologija, pulmologija, hematologija ter revmatologija. V sklopu kirurgije pa anesteziologija, transfuziologija, plastična,

splošna, torakalna, kardio-, nevro-, vaskularna in maksilofacialna kirurgija. Naslednje poglavje *Zdravstveno varstvo žensk in otrok* je namenjeno razvoju ginekologije in porodništva ter pediatrije. V sklopu ginekologije je morda najbolj pomemben George Nicholas Papanicolaou, po katerem se imenuje metoda za odkrivanje raka materničnega vratu. V sklopu pediatrije pa Carl Credé, ki je z svojimi kapljicami preprečil gnojno infekcijo oči in slepoto.

Da bo v poglavju *Pogled v dušo*, govora o psihiatriji, nam pove že ime. Tukaj je bila tranzicija še najbolj radikalna, kajti vse do 19. stoletja so psihične bolnike zapirali v ječe, ker naj bi grešili in se jim je zato zmešalo. A ko se je pojavil Francoz Phillipe Pinel, se je vse spremenilo, saj je do pacientov uporabil bolj nežen, "človeški" pristop. Vendar glavni biser tega poglavja predstavlja Avstrijec Sigmund Freud, pionir psihoanalize, in opis vseh njegovih dosežkov. Za konec je še nekaj govora o psihofarmakih oziroma o zdravilih za psihične bolezni, kot so antidepresivi, anksiolitiki in šok terapije, katerih terapevtski učinek je danes vprašljiv zaradi hudih stranskih učinkov.

V devetem poglavju, ki nosi naslov *Informacijski sistem telesa*, je predstavljena veja nevrologije. Predstavljen in opisan je avtonomni živčni sistem, refleksi, klinična nevrologija in nekatere

nevrološke bolezni, npr. Cini-er-Wilsonova bolezen (motnja v prebavi bakra, ki izzove krče in glavobole). Prav tako sta predstavljeni diagnostika in terapija nevroloških bolezni, pri čemer ima najpomembnejšo vlogo EEG aparat. Deseto poglavje *Svet se je zmanjšal* govori o epidemiologiji. Tukaj so predstavljene tropske bolezni: malarija, rumena mrzlica, elefantiaza ter druge težke bolezni, kot sta tetanus in poliomyelitis (otroška paraliza). Človek, ki v tem poglavju najbolj izstopa, je Albert Schweitzer, ki je večino svojega življenja preživel kot zdravnik v Afriki, kjer se je spopadal s tamkajšnjimi boleznimi in bil prvi Evropejec, ki je opozarjal na hude afriške razmere. Na kratko je tudi opisana veja dermatovenerologije, ki se ukvarja s kožnimi in spolnimi boleznimi hkrati. V poglavju *Organizacija rešuje življenja* je predstavljen razvoj intenzivne medicine z reanimacijo in anestezijo. Tej smeri danes na kratko rečemo urgentna medicina. Ključna oseba pri razvoju te veje je bila ženska, Angležinja Florence Nightingale, ki je začela izvajati triažo (diferenciacija težje od lažje ranjenih). V teku desetletja je ta veja tako napredovala da so na primer v primeru oteženega dihanja pacienta, dihanje prevzele naprave (železna pljuča) in da se je oskrba pacienta drastično skrajšala, saj so se pojavila ambulantna vozila (rešilci). Opisana je tudi splošna/

družinska medicina, ki velja kot osnova za vse ostale veje medicine.

Poglavje *Stranpoti medicine 20. stoletja* je sicer kratko, a še kako pomembno, saj govori o zaslepljenosti in manipulaciji zdravnikov. S tem seveda mislimo nacistične zločine v taboriščih, kot na primer sterilizacija s kislino, izpostavitve mrazu do smrti ali pa delovanje japonske enote za biološko vojskovanje, kjer so izvajali še hujše zločine. In čeprav v knjigi ni natančno zapisano, za katero enoto gre, vemo, da je govora o zloglasni enoti 731 v Mandžuriji. Trinajsto poglavje *Etična kodifikacija medicine* predstavlja etiko v medicini, pri čemer kot osnova služi Hipokratova prisega. Po drugi svetovni vojni so ravno zaradi zavedanja, kaj so nacisti počeli v taboriščih, nastale številne mednarodne organizacije, namenjene etičnemu izvajanju medicinskega poklica, kot na primer WHO (svetovna zdravstvena organizacija) ali WMA (svetovno zdravniško združenje). Omenjajo pa se tudi starejše organizacije, kot sta Rdeči križ, ki ga je ustanovil Jean Henri Dunant, in Karitas, katerega ustanovitelj je Lorenz Werthmann.

V štirinajstem poglavju z naslovom *Socialnomedicinska misel* je govora o začetkih zdravstvenih zavarovalnic in zdravstvenega sistema. Tukaj sta bili osnovni vodnici enotnost in načelnost ter kasneje solidarnost. Prvi, ki se je zavzel za zdravstveno

Tudi v temi se najde človek, ki me bo popeljal k luči upanja. Foto: Tatjana Splichal



zavarovanje delavcev, je bil nemški "železni kancler" Otto von Bismarck, ki so mu sledili Britanci in Sovjetska zveza. V Afriki in Aziji pa je bilo takšno delovanje odvisno od ekonomskih možnosti posamezne države. V nadaljevanju se omenja organizacija zdravstva na Slovenskem, ki se začne z Gerhardom von Swietenom, svetovalcem na dvoru Marije Terezije. Uvedel je obvezno šolanje vseh zdravstvenih delavcev od zdravnikov in kirurgov do babic, ter postavil higienske normative, da je pri zdravljenju prišlo do čim manj komplikacij. Nato je opisan razvoj zdravstva na Slovenskem – od konca prve svetovne vojne pa vse do samostojne Slovenije.

V petnajstem poglavju, *Izobraževanje zdravnikov in drugih zdravstvenih delavcev*, so predstavljeni vsi izobraževalni zavodi v Sloveniji, torej medicinski fakulteti v Ljubljani in Mariboru ter zdravstvene fakultete v Ljubljani, Mariboru in Izoli. Omenjeni so še trije samostojni zavodi, in sicer Visoka šola za zdravstvo Jesenice, Novo mesto in Slovenj Gradec. Avtor natančno opiše vse zavode, njihov razvoj in odgovorne. Ponovno spregovori tudi o Gerhardu von Swietenu in njegovem zavzemanju za standardizacijo zdravstvenega izobraževanja v monarhiji. Zadnji dve poglavji monografije sta precej obširni. Šestnajsto poglavje z naslovom *Zdravstvene ustanove v Sloveniji* opisuje vse

zdravstvene zavode v državi. Pri tem začne z Univerzitetnim kliničnim centrom v Ljubljani, katerega začetki segajo v drugo polovico 18. stoletja, ko se je Jožef II. zavzel za njegovo ustanovitev. Opisana je zgodovina in razvoj praktično vsakega oddelka UKC Ljubljana, pri čemer si tudi tukaj avtor ni dovolil, da bi izpustil pomembne zdravnike, ki so omogočili nastanek posameznega oddelka. Nato nadaljuje z UKC Maribor (trenutni direktor je avtor sam), katerega začetki prav tako segajo v drugo polovico 18. stoletja. Predstavlja vse oddelke in njihov razvoj, vključno s pomembnimi akterji. Sledi predstavitev ostalih zdravstvenih zavodov. Na koncu poglavja omenja še medicinsko zgodovino, kjer imajo pomembno mesto dr. Peter Borisov, Slovensko zdravniško društvo in Zdravniška zbornica Slovenije. Zadnje poglavje knjige se glasi *Slovensko zdravstvo v vojnih časih*. Tukaj začne svojo predstavitev z generalom Rudolfom Maistrom po prvi svetovni vojni in njegovim zavzemanjem za oblikovanje sanitetne službe. Nato je predstavljena Slovenija med drugo svetovno vojno, kjer avtor izmenično govori o delovanju in bojih partizanov in organiziranju partizanske sanitetne službe. Omenja se tudi domobranska sanitetna služba, pri čemer avtor, tako kot pri partizanih, govori izmenično o njihovih bojih in

zdravstveni oskrbi. Na koncu sledi še predstavitev sanitetne službe Teritorialne obrambe v času osamosvojitvene vojne v 90-ih letih.

Knjiga je po moji oceni v celoti napisana odlično. Avtor se je pri raziskavi opiral na veliko število virov, uporabil je slikovno gradivo, da si bralec lahko posamezno stvar lažje predstavlja (na primer Einthovnov merilec krvnega tlaka). Zelo domiselno se mi je zdelo, da je v posameznem poglavju napisal kratko biografijo enega ali več znanstvenikov, in naslovnica, ki v eni sliki zajema vse znanstvenike, zaslužne za razvoj medicine (na sliki so sicer tisti znanstveniki, ki so prispevali k razvoju kardiologije, a ideja je ne glede na to izvirna). Jezik v knjigi je zelo strokoven, zaradi česar po mojem mnenju ni primerna za nekoga, ki ne deluje v zdravstveni stroki. Če bi laik hotel razumeti posamezno poglavje, bi nujno potreboval knjigo latinske medicinske terminologije. Knjigo pa vsekakor priporočam slehernemu zdravstvenemu delavcu, saj daje zelo transparenten pogled v preteklost medicine.

Nenad Čubrić